

Zadie Smith

Witte tanden

Vertaald door Sophie Brinkman

2015 Prometheus Amsterdam

I

HET EIGENAARDIGE TWEEDE HUWELIJK VAN ARCHIE JONES

Vroeg in de ochtend, laat in de eeuw, Cricklewood Broadway. Op 1 januari 1975 zat Alfred Archibald Jones om 6.27 uur gekleed in corduroy in een met uitlaatgassen gevulde Cavalier Musketeer Estate met zijn gezicht omlaag op het stuur en hoopte dat God niet te zwaar over hem zou oordelen. Hij hing voorover als een liggend kruis, met openhangende kaken, de armen aan beide zijden uitgespreid als een gevallen engel; stevig vastgeklemd in zijn vuisten hield hij zijn legermedailles (links) en zijn huwelijksakte (rechts), want hij had besloten zijn fouten met zich mee te nemen. Voor zijn ogen knipperde een klein groen lampje dat een afslag naar rechts aangaf, die hij besloten had nooit te nemen. Hij had zich erbij neergelegd. Hij was er klaar voor. Hij had een muntje opgegooid en hield zich onwankelbaar aan de uitkomst. Dit was een weloverwogen zelfmoord. Een nieuwjaarsvoornemen, in feite.

Maar zelfs toen zijn ademhaling krampachtig werd en het begon te schemeren voor zijn ogen was Archie zich ervan bewust dat Cricklewood Broadway een vreemde keuze zou lijken. Vreemd voor de eerste persoon die zijn ineengezakte gestalte door de voorruit zou zien, vreemd voor de politiemensen die het rapport zouden schrijven, voor de plaatselijke journalist die er vijftig woorden aan zou wijden, voor de familieleden die ze zouden lezen. Ingeklemd tussen een almachtig betonnen bioscoopcomplex aan de ene kant en een gigantische kruising aan de andere kant kon je Cricklewood eigenlijk geen plaats noemen. Geen plaats waar een man heen ging om te sterven. Het was een plaats waar een man kwam om naar andere plaatsen te gaan via de A14. Maar Archie Jones wilde niet sterven in een of ander aangenaam, afgelegen bos of op de rand van een rots omgeven door tere heideplantjes. Wat Archie betrof sterven plattelanders op het platteland en stedelingen in de stad. Zo hoort het. *In de dood zoals hij in het leven was* en dat soort dingen. Het was wel logisch dat Archie daar zou sterven, in die akelige straat waar hij op zijn zeventenveertigste terecht was gekomen en in zijn eentje in een kleine flat woonde boven een verlaten patatzaak. Hij was geen type voor gedetailleerde plannen – zelfmoordbriefjes en begrafenisinstructies – geen type voor overdreven gedoe. Het enige wat hij vroeg was een beetje stilte, een beetje rust om zich te kunnen concentreren. Hij wilde dat het volkomen vredig en kalm was, als in een lege biechtstoel,

of het moment in de hersenen tussen gedachte en spraak. Hij wilde het doen voordat de winkels opengingen.

Boven hem vloog een troep van het plaatselijke vliegende ongedierte op van een onzichtbare rustplaats, maakte een duikvlucht die gericht scheen te zijn op het dak van Archies auto, maar ging op het allerlaatste moment over op een indrukwekkende u-bocht en streek met de sierlijkheid van een effectbal als één vogel neer op de Hussein-Ishmael, een bekende *halal* slager. Archie was te ver heen om zich er druk over te maken, maar hij zag ze met een warme inwendige glimlach hun last deponeren en paarsrode vegen achterlaten op witte muren. Hij zag ze hun spiepende vogelkopjes strekken boven de goot van de Hussein-Ishmael; hij zag ze kijken hoe het bloed langzaam en gestadig uit de dode dingen liep, uit de kippen, koeien en schapen die in de slagerij als jassen aan hun haken hingen. De Ongelukkigen. Deze duiven hadden een instinct voor de Ongelukkigen, dus lieten ze Archie met rust. Want hoewel hij het niet wist, en ondanks de stofzuigerslang die op de passagiersstoel lag en gas uit de uitlaatpijp in zijn longen pompte, was het geluk die ochtend met hem. Het allerduinste laagje geluk lag over hem als frisse dauw. Terwijl hij langzaam het bewustzijn verloor hadden de stand van de planeten, de harmonie der sferen, het slaan van de ragfijne vleugels van de beervlinder in Centraal-Afrika en een heleboel andere dingen die de rotzooi in de wereld brengen het zo geschikt dat Archie een tweede kans kreeg. Ergens, op de een of andere manier, door iemand, was besloten dat hij zou leven.

De eigenaar van de Hussein-Ishmael was Mo Hussein-Ishmael, een grote stier van een kerel met haar dat rees en daalde in een vetkuif en afliep in een kippenkont. Als het om duiven ging, geloofde Mo dat je naar de wortel van het probleem moest: niet de uitwerpselen, maar de duif zelf. *De stront is niet de stront* (was Mo's mantra), *de duif is de stront*. En zo begon in de Hussein-Ishmael de ochtend van Archies bijna-dood als elke andere ochtend, met Mo die met zijn enorme buik over de vensterbank naar buiten hing en met een hakmes heen en weer zwaaide in een poging een halt toe te roepen aan de kwijlende paarsrode stroom.

'Wegwezen! Scheer je weg, smerige strontzakken! Ja! ZES!'

Het was cricket, in feite – het spel van de Engelsman aangepast door de immigrant – en zes was het maximaal aantal duiven dat je met één houw te grazen kon nemen.

'Varin!' riep Mo omlaag naar de straat, het bebloede hakmes triomfantelijk omhooghoudend. 'Je bent aan slag, jongen. Klaar?'

Beneden op het trottoir stond Varin, een uiterst zwaarlijvige hindoejongen op verkeerd beoordeelde stage van de school om de hoek, omhoog te kijken als een mismooedige klodder onder Mo's vraagteken. Het was Varins taak om zich een ladder op te hijsen en uiteengereten stukken duif in een boodschappentas van de Food

Giant te verzamelen, de tas dicht te binden en in de vuilnisbakken aan de andere kant van de straat te deponeren.

‘Kom op, Dikmans,’ schreeuwde een van Mo’s keukenknechten, en hij porde Varin met een bezemsteel in zijn kont ter onderstreping van elke lettergreep. ‘Sleep dat dikke Ganesh-hindoe-achterwerk-naar-boven-Olifantjongen-en-breng-wat-van-die-duivenpuree-met-je-mee.’

Mo veegde het zweet van zijn voorhoofd, snoof, en wierp een blik op Cricklewood, op de afgedankte leunstoelen en stukken tapijt, openluchtzitjes voor de plaatselijke dronkelappen; op de speelautomaathallen, de goedkope eettentent en de taxi’s, allemaal onder de stront. Op een dag, zo geloofde Mo, zouden Cricklewood en zijn bewoners alle reden hebben om hem dankbaar te zijn voor zijn dagelijkse slachtpartij; op een dag zou geen man, vrouw of kind ooit nog één deel schoonmaakmiddel op vier delen azijn hoeven te mengen om de troep op te ruimen die op de wereld valt. *De stront is niet de stront*, herhaalde hij plechtig, *de duif is de stront*. Mo was de enige man in de gemeenschap die het echt begreep. Hij had hier een echt zengevoel over – echt in-alle-mensen-een-welbehagen – tot hij Archies auto zag.

‘Arshad!’

Een nogal onbetrouwbaar uitzierende magere vent met een krulsnor, gekleed in vier verschillende tinten bruin, kwam de winkel uit met bloed aan zijn handen.

‘Arshad!’ Mo kon zich nauwelijks beheersen en pookte met zijn vinger in de richting van de auto. ‘Jongen, ik vraag het je maar één keer.’

‘Ja, *abba*?’ zei Arshad, van de ene voet op de andere wippend.

‘Wat is dát, verdomme? Wat doet dat daar? Ik krijg een levering om halfzeven. Ik moet het er achteruit in zien te krijgen. Dat is mijn taak. Begrijp je? D’r zit vléés aan te komen. Dus sta ik perplex...’ Mo wendde onschuldige verbijstering voor. ‘Want ik dacht dat daar duidelijk “Laden en lossen” stond.’ Hij wees naar een oud wordende houten krat met het randschrift VERBODEN TE PARKEREN VOOR ALLE VOERTUIGEN OP ALLE DAGEN. ‘Nou?’

‘Ik weet het niet, *abba*.’

‘Je bent mijn zoon, Arshad. Ik heb je niet in dienst om niet te weten. Ik heb hém in dienst om niet te weten.’ Hij stak zijn hand uit het raam en gaf Varin, die zich als een koorddanser door de gevaarlijke goot bewoog, een lel tegen zijn achterhoofd die de jongen bijna van zijn verheven plaats mepte. ‘Ik heb jón in dienst om dingen te weten. Om informatie te verwerken. Om licht te brengen in de grote duisternis van de onverklaarbare wereld van de schepper.’

‘*Abba*?’

‘Zoek uit wat dat daar doet en zorg dat het verdwijnt.’

Mo verdween uit het raam. Een minuut later keerde Arshad terug met de verklaring. ‘*Abba*.’

Mo’s hoofd sprong terug door het raam als een boosaardige koekoek uit een Zwitserse klok.

‘Hij vergast zich, abba.’

‘Wat?’

Arshad haalde zijn schouders op. ‘Ik schreeuwde door het raampje en ik zei tegen die vent dat hij moest doorrijden en hij zegt: “Ik ben me aan het vergassen. Laat me met rust.” Zomaar.’

‘Niemand vergast zich voor mijn deur,’ snauwde Mo terwijl hij de trap afliep. ‘Daar hebben we geen vergunning voor.’

Eenmaal op straat liep Mo naar Archies auto, trok de handdoeken weg die de kier in het raampje afsloten en duwde het met brute, dierlijke kracht tien centimeter omlaag.

‘Hoor je dat, makker? We hebben hier geen vergunning voor zelfmoord. Deze zaak is halal. Koosjer, snap je? Als je hier wilt doodgaan, moet je eerst grondig leeggebloed worden, ben ik bang.’

Archie hief met moeite zijn hoofd op van het stuur. En in het ogenblik tussen de aanblik van het zweterige lijf van een bruine Elvis en het besef dat hij nog in leven was, kreeg hij een soort goddelijke openbaring. De gedachte kwam in hem op dat het Leven voor het eerst sinds zijn geboorte Ja had gezegd tegen Archie Jones. Niet gewoon iets als ‘oké’ of ‘je-bent-nou-eenmaal-begonnen-dus-kun-je-het-net-zo-goed-afmaken’, maar een klinkend ‘ja’. Het leven wilde Archie. Het had hem afgunstig uit de kaken van de dood gegrist en aan zijn borst gedrukt. Hoewel hij niet een van zijn betere exemplaren was, wilde het leven Archie en wilde Archie, tot zijn eigen stomme verbazing, het leven.

Hij draaide verwoed beide raampjes open en hapte vanuit de allerdiepste diepte van zijn longen naar lucht. Tussen de teugen door bedankte hij Mo uitgebreid, terwijl de tranen over zijn wangen stroomden en zijn handen zich aan Mo’s schort vastklampten.

‘Rustig maar, rustig maar,’ zei de slager terwijl hij zich uit de greep van Archies vingers bevrijdde en zijn kleren gladstreek. ‘Rij nou maar door. Ik zit op vlees te wachten. Ik ben slager. Geen therapeut. Jij zoekt het Laantje van de Eeuwige Rust. Dit is Cricklewood Lane.’

Nog stikkend in bedankjes zette Archie de auto in zijn achterruit, reed weg van de stoeprand en nam de afslag naar rechts.

Archie Jones wilde zelfmoord plegen omdat zijn vrouw Ophelia, een Italiaanse met violetkleurige ogen en een vaag snorretje, kort tevoren van hem was gescheiden. Maar hij had op nieuwjaarsochtend niet kokhalzend aan de slang van een stofzuiger gehangen omdat hij van haar hield. Het was meer dat hij zo lang met haar had samengeleefd zonder dat hij van haar hield. Archies huwelijk was iets als een paar schoenen kopen, ermee thuiskomen en ontdekken dat ze niet passen. Om de schijn

op te houden, had hij ze gedragen. En toen, volkomen onverwacht en na dertig jaar, hadden de schoenen hun biezen gepakt en waren het huis uitgelopen. Ze ging weg. Dertig jaar.

Voor zover hij zich kon herinneren, waren ze goed begonnen, net als iedereen. In de lente van 1946 was hij uit de duisternis van de oorlog een Florentijns koffiehuis binnengestrompeld, waar hij bediend werd door een serveerster zo stralend als de zon: Ophelia Diagilo, geheel in het geel gekleed, warmte verspreidend en de belofte van seks toen ze hem een schuimige cappuccino voorzette. Ze waren erin gelopen als paarden met oogkleppen op. Zij kon niet weten dat vrouwen nooit bleven stralen in Archie's leven, dat hij ze ergens niet mocht, ze niet vertrouwde, en alleen van ze kon houden als ze omgeven waren door een aureool. Niemand vertelde Archie dat zich ergens in de stamboom van de familie Diagilo twee hysterische tantes schuilhielden, een oom die tegen aubergines praatte en een neef die zijn kleren achterstevoren droeg. Dus trouwden ze en gingen naar Engeland, waar zij zich al heel snel bewust werd van haar vergissing; ze werd al heel snel stapelgek van hem en het aureool werd op zolder opgeborgen om met de rest van de rommel en de kapotte keukenapparaten die Archie beloofde op een dag te repareren stof te verzamelen. Tussen die rommel bevond zich een stofzuiger.

Op de ochtend van tweede kerstdag, zes dagen voordat hij voor Mo's islamitische slagerij parkeerde, was Archie teruggegaan naar hun half vrijstaande huis in Hendon op zoek naar die stofzuiger. Het was zijn vierde tochtje naar de zolder in net zo veel dagen om de resten van een huwelijk over te brengen naar zijn nieuwe flat, en de stofzuiger behoorde tot de laatste spullen die hij terugvorderde – een van de meest kapotte, lelijkste dingen, de dingen die je uit louter koppigheid opeist omdat je het huis bent kwijtgeraakt. Dat is waar een scheiding op neerkomt: dingen meenemen die je niet meer wilt van mensen van wie je niet meer houdt.

'Jij weer,' zei de Spaanse gezinshulp die de deur had geopend, Santa-Maria of Maria-Santa of zoiets. 'Mieneer Jones, wat nu? Gootsteen, si?'

'Hoover,' zei Archie grimmig. 'Stofzuiger.'

Ze keek hem vernietigend aan en spuugde op de deurmat, een paar centimeter van zijn schoenen. 'Welkom, señor.'

Het huis was een toevluchtsoord geworden voor mensen die een bloedhekel aan hem hadden. Afgezien van de gezinshulp had hij te maken met Ophelia's uitgebreide Italiaanse familie, de verpleegster van de geestelijke gezondheidszorg, de maatschappelijk werkster en, uiteraard, Ophelia zelf, die het middelpunt vormde van dit gekkenhuis en in foetushouding opgekruld op de bank loeiende geluiden lag te maken in een fles Bailey's. Het kostte hem een uur en een kwartier om door de vijandelijke linies heen te breken – en waarvoor? Een dwarse stofzuiger die maanden eerder was afgedankt omdat hij vastbesloten was het tegenovergestelde te doen van wat een stofzuiger behoort te doen: stof uitspugen in plaats van opzuigen.

‘Mieneer Jones, waarom jij hier komen als het je maken zo ongeloechtig? Wees verständig. Wat kun je ermee willen?’ De gezinshulp volgde hem, gewapend met een of ander schoonmaakmiddel, de zoldertrap op. ‘Hij is kapot. Je hebt hem niet nodig. Zie? Zie?’ Ze sloot hem aan op een stopcontact en demonstreerde de niet-werkende schakelaar. Archie trok de stekker eruit en wikkelde zwijgend het snoer rond de stofzuiger. Als hij kapot was, ging hij met hem mee. Alle kapotte dingen gingen met hem mee. Hij zou verdomme elk kapot ding in dat huis repareren, al was het alleen maar om te laten zien dat hij nog ergens goed voor was.

‘Jij bent nergens goed voor!’ Santa-hoe-ze-ook-mocht-heten joeg hem de trap weer af. ‘Jouw vrouw is ziek in haar hoofd en dit is alles wat jij kan doen!’

Archie klemde de stofzuiger tegen zijn borst en liep ermee de volle woonkamer binnen, waar hij ten overstaan van verscheidene paren verwijtende ogen zijn gereedschapskist te voorschijn haalde en eraan begon te werken.

‘Kijk hem nou,’ zei een van de Italiaanse grootmoeders, de glamoureuze, met de grote sjaals en minder moedervlekken, ‘hij neem-e alles, *capiche?* Hij neem-e haar verstand, hij neem-e de blender, hij neem-e de oude stereo – hij neem-e alles behalve de vloerplanken. Je word-e-er niet goed van...’

De maatschappelijk werkster, die er zelfs op droge dagen uitzag als een verzopen langharige kat, schudde instemmend haar magere hoofd. ‘Het is walgelijk, dat hoef je mij niet te vertellen, het is walgelijk... en natuurlijk, wij zijn degenen die de rot-zooi mogen opruimen; het is die sul hier die...’

Dit werd overgenomen door de verpleegster: ‘Ze kan hier niet alleen blijven nu hij opgedonderd is... arme vrouw... ze heeft een fatsoenlijk huis nodig, ze heeft...’

Ik ben er nog, wilde Archie zeggen. Ik ben hier. Ik ben hier, verdomme. En het was mijn blender.

Hij luisterde nog vijftien minuten naar ze, zwijgend, terwijl hij de zuigkracht van de stofzuiger uitprobeerde op stukken krant, tot hij overmand werd door het gevoel dat het leven een enorme rugzak was, zo onmogelijk zwaar dat het, ook al betekende het alles verliezen, oneindig veel gemakkelijker was om alle bagage hier aan de kant van de weg achter te laten en de duisternis in te lopen. *Je hebt de blender niet nodig, Archie, jongen, je hebt de stofzuiger niet nodig. Het is allemaal extra ballast. Leg die rugzak maar neer, Arch, en voeg je bij de gelukkige kampeers in de hemel.* Was dat verkeerd? Voor Archie – ex-vrouw en familie van ex-vrouw in het ene oor, sputterende stofzuiger in het andere – leek het Einde onvermijdelijk nabij. Niets persoonlijks naar God of zo. Het voelde alleen als het einde van de wereld. En er was meer voor nodig dan slechte whisky, knalbonbons en een armzalige doos Quality Street – die met aardbeiensmaak waren allemaal al opgeschrokt – om een nieuw jaar te rechtvaardigen.

Geduldig repareerde hij de Hoover en stofzuigde de woonkamer met een vreemde methodische nauwgezetheid, waarbij hij het mondstuk tot in de moeilijkste hoeken duwde. Plechtig gooide hij een munt op (kruis, leven, munt, dood) en voelde niets in het bijzonder toen hij naar de dansende leeuw zat te kijken. Rustig

maakte hij de slang van de stofzuiger los, stopte hem in een koffer en verliet het huis voor de laatste keer.

Maar doodgaan is geen gemakkelijke truc. En zelfmoord kan niet op een lijstje worden gezet van dingen die nog moeten gebeuren – tussen de grillpan schoonmaken en de bank rechtzetten door een steen onder de poot te schuiven. Het is de beslissing niet te doen, ongedaan te maken; een kus geworpen naar de vergetelheid. Wat mensen ook mogen zeggen, voor zelfmoord is lef nodig. Het is iets voor helden en martelaren, voor waarlijk ijdele mannen. Archie was niets van dat alles. Hij was een man wiens betekenis in het Grote Wereldplan kon worden bepaald volgens vertrouwde redeneringen:

Zandkorrel: strand.

Regendruppel: oceaan.

Naald: hooiberg.

Dus negeerde hij gedurende enkele dagen de beslissing van de munt en reed alleen maar rond met de stofzuigerslang. 's Avonds keek hij door de voorruit naar de immense hemel en werd geconfronteerd met het oude besef van zijn universele proporties, met het gevoel nietig en ontworteld te zijn. Hij dacht na over de deuk die de wereld zou oplopen als hij verdween, en het leek verwaarloosbaar, te klein om te berekenen. Hij verspilde vrije minuten aan de vraag of 'Hoover' een soortnaam was geworden voor stofzuigers of, zoals anderen hebben beweerd, slechts een merknaam was. En al die tijd lag de stofzuigerslang als een grote slappe lul op de achterbank, de spot drijvend met zijn stille angst, lachend om de lafhartige stappen waarmee hij de beul naderde, grijnzend om zijn onmachtige besluiteloosheid.

Toen, op 29 december, ging hij zijn oude vriend Samad Miah Iqbal opzoeken. Een onwaarschijnlijke kameraad misschien, maar wel de oudste vriend die hij had – een Bengaalse moslim aan wiens zijde hij had gevochten toen er gevochten moest worden, en die hem aan die oorlog herinnerde; die oorlog die sommige mensen herinnerde aan vet spek en opgeschilderde kousen maar Archie deed denken aan geweschoten, kaartspelletjes en de smaak van een scherpe, buitenlandse alcohol.

'Archie, beste vriend,' had Samad op zijn warme, hartelijke toon gezegd, 'vergeet al dat gedoe met je vrouw. Probeer een nieuw leven. Dat is wat je nodig hebt. Nou, genoeg hierover: ik leg een vijfje bij en ga er nog vijf overheen.'

Ze zaten in hun favoriete trefpunt. O'Connells Pool House, en speelden driehandig poker, twee handen van Archie en één van Samad, want Samads rechterhand was een krachteloos ding, onbeweeglijk, met een grijze huid, dood in elke zin behalve het bloed dat erdoorheen stroomde. De gelegenheid waar ze zaten, waar ze elkaar elke avond ontmoetten om te eten, was half café, half goktent, en eigendom van een Iraakse familie, van wie de vele leden een slechte huid hadden.

'Kijk naar mij. Met Alsana trouwen heeft mij een nieuw leven gegeven, begrijp je? Ze ontsluit nieuwe mogelijkheden voor mij. Ze is zo jong, zo vitaal – alsof je frisse lucht inademt. Jij komt naar mij voor goede raad? Die krijg je. Je moet op-

houden met dat oude leven; het is een ziek leven, Archibald. Het doet je geen goed. Het doet je helemaal geen goed.'

Samad had met veel genegenheid naar hem gekeken, want Archie was hem zeer dierbaar. Hun oorlogsvriendschap was doorbroken geweest door dertig jaar van scheiding over verschillende continenten, maar in het voorjaar van 1973 was Samad, een man van middelbare leeftijd op zoek naar een nieuw leven, naar Engeland gekomen met zijn twintig jaar oude, nieuwe bruid, de nietige Alsana Begum met een rond gezicht en pientere ogen. In een vlaag van nostalgie, en omdat hij de enige man was die Samad kende op dat kleine eiland, had Samad Archie opgezocht en was in dezelfde wijk van Londen gaan wonen. En langzaam maar zeker was er opnieuw een soort vriendschap tussen de twee mannen ontstaan.

'Je speelt als een nicht,' zei Samad, terwijl hij de winnende vrouwen rug aan rug neerlegde. Met een sierlijke beweging tikte hij ze weg met de duim van zijn linkerhand, zodat ze in een waaivorm op de tafel vielen.

'Ik ben oud,' zei Archie terwijl hij zijn kaarten erbij gooide. 'Ik ben oud. Wie wil mij nog hebben? Het was de eerste keer al moeilijk genoeg om iemand zo ver te krijgen.'

'Dat is onzin, Archibald. Je hebt de ware nog niet eens ontmoet. Die Ophelia, Archie, zij is niet de ware. Van wat ik van je heb begrepen, is ze zelfs niet van deze tijd...'

Hij verwees naar Ophelia's gekte, die ertoe leidde dat ze er de helft van de tijd van overtuigd was het dienstmeisje te zijn van de beroemde vijftiende-eeuwse kunstliefhebber Cosimo de Medici.

'Ze is geboren, ze leeft, gewoon in de verkeerde tijd! Dit is eenvoudigweg haar dag niet! Misschien haar millennium niet. De moderne tijd heeft die vrouw volledig overrompeld en van achteren ingehaald. Haar verstand is weg. Naar zijn mallemoer. En jij? Jij hebt in de garderobe het verkeerde leven gepakt en je moet het terugbrengen. Bovendien heeft ze je niet gezegd met kinderen... en een leven zonder kinderen, Archie, wat is dat voor leven? Maar er zijn tweede kansen, o ja, er zijn tweede kansen in het leven. Geloof me, ik weet het. Je had nooit,' vervolgde hij, terwijl hij met de zijkant van zijn slechte hand de tien penny's naar zich toe harkte, 'met haar moeten trouwen.'

Achteraf is het makkelijk praten, dacht Archie. Je hebt altijd gelijk.

Ten slotte, twee dagen na dit gesprek, vroeg op de ochtend van nieuwjaarsdag, was de pijn zo ondraaglijk geworden dat Archie niet langer in staat was zich aan Samads goede raad te houden. Hij had besloten zijn eigen vlees te doden, zich het leven te benemen, zichzelf te bevrijden van een levensweg die hem over talrijke verkeerde zijpaden had geleid, hem diep in de wildernis had gebracht en ten slotte volledig was doodgelopen nadat het spoor van broodkrumels was opgeschrokt door de vogels.

Toen de auto zich eenmaal begon te vullen met gas had hij de bijbehorende terugblik op zijn leven gekregen. Het bleek een korte, weinig tot lering strekkende kijkervaring met een laag amusementsgehalte – het metafysische equivalent van de nieuwjaarsrede van de koningin. Een saaie kindertijd, een slecht huwelijk, een uitzichtloze baan – dat klassieke trio – ze flitsten allemaal snel, stil, voorbij, met weinig dialoog en min of meer hetzelfde gevoel als de eerste keer. Hij was geen groot gelover in lotsbestemming, Archie, maar bij nader inzien leek het toch of zijn leven door een speciale inspanning van het lot voor hem gekozen was als een kerstpakket van een bedrijf – vroeg, en hetzelfde als dat van alle anderen.

De oorlog was er natuurlijk geweest; hij had in de oorlog gevochten, alleen het laatste jaar ervan, toen hij net zeventien was geweest, maar dat telde nauwelijks. Niet aan het front, niets van dat soort dingen. Samad, die ouwe Sam, Sammy, en hij, ze hadden wel wat verhalen te vertellen; Archie had zelfs nog wat metaalsplinters in zijn been voor wie het maar wilde zien, maar niemand wilde het zien. Niemand wilde dáár nog over praten. Het was als een horrelvoet, of een ontsierende moedervlek. Het was als neusharen. Mensen wendden hun blik af. Als iemand tegen Archie zei: *Wat heb jij in het leven gedaan, of Wat is je belangrijkste herinnering*, nou, God verhoede dat hij de oorlog noemde: ogen werden glazig, vingers begonnen te trommelen, iedereen bood aan het volgende rondje te betalen. Niemand wilde er echt iets van wéten.

In de zomer van 1955 was Archie met zijn beste punters aan naar Fleet Street gegaan op zoek naar werk als oorlogscorrespondent. Een patselige kerel met een smal snorretje en een dunne stem had gezegd: *Enige ervaring, meneer Jones?* En Archie had uitgelegd. Alles over Samad. Alles over hun Churchill-tank. Toen had dat patselige type zich over het bureau gebogen, een en al zelfvoldaanheid, een en al pak, en gezegd: *We hebben iets meer nodig dan alleen in een oorlog gevochten te hebben, meneer Jones. Oorlogservaring is niet echt relevant.*

En dat was het dan. De oorlog was niet relevant – niet in '55, nog minder nu in '74. Niets van wat hij toen had gedaan, was nu nog belangrijk. De vaardigheden die je geleerd had, waren, in de moderne terminologie, niet relevant, *niet overdraagbaar.*

Was er verder nog iets, meneer Jones?

Maar natuurlijk was er verder geen moer – nadat het toelatingsexamen hem vele jaren eerder grijnzend de weg naar de middelbare school had versperd. Maar hij had een goed oog voor het uiterlijk van dingen, voor de vorm van dingen, en dat had hem de baan opgeleverd bij *MorganHero*, twintig jaar al bij een drukkerij aan Euston Road, waar hij de manier ontwierp waarop allerlei dingen werden gevouwen – enveloppen, brochures, folders; geen grote prestatie, misschien, maar je zult merken dat dingen vouwen nodig hebben, dat ze moeten overlappen, anders zou het leven eruitzien als een krant: wapperend in de wind en door de straat, zodat je de belangrijke katernen kwijtraakt. Niet dat Archie veel tijd had voor kranten. Als zij de moeite niet namen om ze fatsoenlijk te vouwen, waarom zou hij dan de moeite nemen om ze te lezen (dat wilde hij weleens weten)?

Wat was er verder nog? Nou, Archie had niet altijd papier gevouwen. Ooit was hij een baanrenner geweest. Wat Archie beviel aan baanrennen was de manier waarop je steeds maar rondging. Rond en rond. Waardoor je de ene na de andere kans kreeg om het een beetje beter te doen, om een sneller rondje te draaien, om het goed te doen. Het probleem met Archie was alleen dat hij nooit beter werd. 62,8 seconden. Wat een behoorlijke goede tijd is, wereldklasse zelfs. Maar drie jaar lang haalde hij precies 62,8 seconden op elk rondje dat hij reed. De andere renners namen een pauze om te zien hoe hij het deed. Ze legden hun fiets tegen de helling en klokten hem met de secondewijzer van hun polshorloge: 62,8, keer op keer. Dat soort onvermogen om je te verbeteren is echt uiterst zeldzaam. Dat soort consistentie is wonderbaarlijk, in zekere zin.

Archie hield van baanrennen. Hij was er consistent goed in en het had hem de enige echt grootse herinnering opgeleverd die hij had. In 1948 had Archie Jones deelgenomen aan de Olympische Spelen in Londen, waar hij de dertiende plaats (62,8 seconden) had gedeeld met een Zweedse gynaecoloog die Horst Ibelgaufts heette. Helaas was dit feit niet geregistreerd in de Olympische annalen doordat een slordige secretaresse op een ochtend na de koffiepauze terugkwam met iets anders aan haar hoofd en zijn naam vergat toen ze een lijst op een ander stuk papier overschreef. Madame Nageslacht propte hem tussen rug en zitting van een bank en vergat hem. Zijn enige bewijs dat de gebeurtenis ooit had plaatsgevonden waren de brieven en briefjes die hij in de loop der jaren met enige regelmaat had ontvangen van Ibelgaufts zelf. Briefjes als:

17 mei 1957

Beste Archibald,

Ik sluit een foto in van mijn lieve vrouw en mijzelf in onze tuin voor een nogal onaangenaam bouwterrein. Hoewel het er misschien niet uitziet als Arcadia, is dit de plaats waar ik een eenvoudige velodroom laat bouwen – het is bij lange na niet de baan waarop jij en ik hebben gereden, maar hij voldoet aan mijn behoefte. De baan zal veel kleinschaliger zijn, maar hij is voor de kinderen die we nog gaan krijgen, begrijp je. Ik zie ze in mijn dromen rondfietsen en word wakker met een verrukte glimlach op mijn gezicht! We staan erop dat je ons een bezoek brengt wanneer hij eenmaal klaar is. Wie is meer waardig de baan in te wijden van je serieuze mededinger,

Horst Ibelgaufts?

En de ansichtkaart die deze dag, de dag van zijn bijna-dood, op het dashboard lag:

28 december 1974

Beste Archie,

Ik ga harp leren spelen. Een voornemen voor het nieuwe jaar, als je wilt. Het is laat, daarvan ben ik me bewust, maar je bent nooit te oud om nieuwe kunstjes te leren, vind je niet? Ik zeg je, het is een zwaar instrument om tegen je schouder te leggen, maar het geluid is werkelijk he-

mels en mijn vrouw vindt me daardoor heel gevoelig. Dat is meer dan ze kan zeggen van mijn oude fietsobsessie! Maar ja, fietsen werd altijd alleen begrepen door ouwe rotten als jij, Archie, en uiteraard door de schrijver van dit kaartje, je oude rivaal,
Horst Ibelgaufis

Hij had Horst sinds de wedstrijd niet meer gezien, maar herinnerde zich hem met genegenheid als een enorme man met rossig haar, oranje sproeten en ongelijke neusgaten, die zich kleedde als een internationale playboy en te groot leek voor zijn fiets. Na de wedstrijd had Horst Archie verschrikkelijk dronken gevoerd en twee hoeren uit Soho geregeld, die Horst goed leken te kennen ('Ik maak zakenreisjes naar je mooie hoofdstad, Archibald,' had Horst uitgelegd). Het laatste wat Archie van Horst had gezien, was een ongewenste glimp van zijn kolossale, roze, op en neer wippende kont in de aangrenzende kamer van een Olympisch chalet. De volgende ochtend lag bij de receptie de eerste brief te wachten van zijn uitgebreide correspondentie:

Beste Archibald,

In een oase van werk en wedstrijd zijn vrouwen een waarlijk zoete en gemakkelijke verfrissing, vind je ook niet? Ik vrees dat ik vroeg moest vertrekken om het noodzakelijke vliegtuig te halen, maar ik dring er bij je op aan, Archie: wees geen vreemde! Ik zie ons nu als twee mannen die elkaar zo nabij zijn als tijdens onze finish! Ik zeg je, wie ooit heeft beweerd dat dertien een ongeluksgetal was, was een grotere dwaas dan je vriend,

Horst Ibelgaufis

PS Zorg alsjeblieft dat Daria en Melanie gezond en wel thuiskomen.

Daria was die van hem. Vreselijk mager, met ribben als een kreeftenkorf en geen noemenswaardige borst, maar ze was heel lief: vriendelijk, zacht met haar kussen en zeer beweeglijke polsen die ze graag goed liet uitkomen in een paar lange zijden handschoenen – kost je minstens vier kledingbonnen. 'Ik vind je aardig,' herinnerde Archie zich hulpeloos te hebben gezegd, terwijl ze de handschoenen weer aantdeed en haar kousen aantrok. Ze draaide zich om en glimlachte. En hoewel ze een beroeps was, kreeg hij het gevoel dat ze hem ook aardig vond. Misschien had hij er toen met haar vandoor moeten gaan, zijn toevlucht moeten zoeken in de heuvels. Maar dat leek destijds onmogelijk, te ingewikkeld, met een jonge vrouw en een kind onderweg (een hysterische schijnzwangerschap, zoals bleek, een grote bult vol hete lucht), en met dat onbetrouwbare been van hem en bij gebrek aan heuvels.

Daria was het laatste waaraan Archie dacht voordat hij het bewustzijn verloor. Het was de gedachte aan een hoer die hij twintig jaar geleden één keer had ontmoet, en het waren Daria en haar glimlach die hem ertoe brachten Mo's schort met vreugdetranen te begieten toen de slager zijn leven had gered. Hij had haar voor zich gezien: een prachtige vrouw in een deuropening met zo'n blik in haar ogen van *kom hierheen*, en hij besefte het te betreuren niet daarheen te zijn gegaan. Als er ook

maar een kans was een blik als die opnieuw te zien, dan wilde hij een tweede kans, dan wilde hij de extra tijd. Niet alleen deze seconde, maar de volgende en de volgende – alle tijd van de wereld.

Later die ochtend voerde Archie een extatische acht rondjes uit over een Swiss Cottage-rotonde, terwijl hij zijn hoofd uit het raampje gestoken had en een stroom lucht als in een windzak de tanden achter in zijn mond beukte. Hij dacht: *godsamme, zo voelt het dus als een of andere knakker je leven heeft gered; alsof je net een hele hoop Tijd hebt gekregen*. Lachend als een halvegare reed hij recht langs zijn flat, recht langs de verkeersborden (Hendon 7). Voor de stoplichten gooide hij een muntje op en glimlachte toen de uitkomst ermee leek in te stemmen dat het Lot hem in de richting van een ander leven trok. Als een hond aan een lijn de hoek om. Over het algemeen kunnen vrouwen dat niet doen, maar mannen hebben nog steeds het oude vermogen om een gezin en een verleden achter zich te laten. Ze maken zich gewoon los, alsof ze een valse baard afdoen, en glippen discreet de maatschappij weer in, als veranderde mannen. Onherkenbaar. Op die manier staat een nieuwe Archie op het punt te verschijnen. We hebben hem verrast. Want hij is in een voltooid verleden, toekomstige tijd soort stemming. Hij is in een *misschien dit, misschien dat* soort stemming. Wanneer hij een tweesprong nadert, gaat hij langzamer rijden, bekijkt zijn alledaagse gezicht in de zijspiegel, en kiest nogal lukraak een route die hij nooit eerder heeft gereden, een straat die naar een plein voert dat Queens Park heet. Ga direct langs Af!, Archie, jongen, zegt hij bij zichzelf, neem je tweehonderd in ontvangst en kijk in godsjezusnaam niet achterom.

Tim Westleigh (beter bekend als Merlin) merkte eindelijk het hardnekkige geluid van de deurbel op. Hij kwam moeizaam overeind van de keukenvloer, waadde door een zee van uitgestrekte lichamen, opende de deur en stond recht tegenover een man van middelbare leeftijd, die van top tot teen in grijs corduroy was gekleed en een munt in zijn open hand hield. Zoals Merlin later zou zeggen wanneer hij de gebeurtenis beschreef, is corduroy op elk moment van de dag een zeer zware stof. Huurophalers dragen het. Belastingontvangers ook. Geschiedenisleraren voegen er leren elleboogstukken aan toe. De verschijning van een hele massa ervan, om negen uur in de ochtend, op de eerste dag van het nieuwe jaar, heeft zuiver door zijn negatieve vibraties een dodelijke uitwerking.

‘Wat is de handel, man?’ Merlin stond in de deuropening met zijn ogen te knippen naar de man in corduroy die verlicht door het winterse zonlicht op zijn stoep stond. ‘Encyclopedieën of God?’

Archie merkte dat de jongen een verwarrende manier had om bepaalde woorden te benadrukken door zijn hoofd in een wijde cirkel te bewegen, van zijn rechterschouder naar de linker. Dan, wanneer de cirkel was voltooid, knikte hij een paar keer.

‘Want als het encyclopedieën zijn... we hebben genoeg, eh, informatie... en als het God is, ben je aan het verkeerde adres. We zijn hier in een tolerant huis. Als je snapt wat ik bedoel,’ besloot Merlin, terwijl hij dat geknik weer liet zien en aanstalten maakte om de deur dicht te doen.

Archie schudde zijn hoofd, glimlachte en bleef staan waar hij stond.

‘Eh... alles in orde?’ vroeg Merlin, met zijn hand op de deurknop. ‘Kan ik iets voor je doen? Heb je iets gebruikt of zo?’

‘Ik zag je spandoek,’ zei Archie.

Merlin trok aan een stickie en zag er geamuseerd uit. ‘Dat spandoek?’ Hij boog zijn hoofd om Archies blik te volgen naar het witte laken dat omlaag hing uit een raam op de bovenverdieping. Op het laken stond in grote kleurige letters: *WELKOM OP HET EINDE-VAN-DE-WERELD-FEEST, 1975*.

Merlin haalde zijn schouders op. ‘O ja, sorry, het ziet er naar uit dat het dat niet was. Een beetje een teleurstelling. Of een zegen,’ voegde hij er welwillend aan toe. ‘Het is maar hoe je het bekijkt.’

‘Een zegen,’ zei Archie hartstochtelijk. ‘Een honderd procent, bonafide zegen!’

‘Je... eh, vindt het wel mooi, dat spandoek?’ vroeg Merlin terwijl hij een stap achteruit deed voor het geval de man niet alleen gestoord maar ook gewelddadig was. ‘Zit je in zo’n soort scene? Het was meer een soort grap, weet je, eigenlijk.’

‘Mijn oog viel erop, zou je kunnen zeggen,’ zei Archie, nog steeds stralend als een idioot. ‘Ik reed gewoon een beetje rond, weet je, om te kijken of ik nog ergens iets te drinken kon krijgen, nieuwjaarsdag, een glaasje tegen de kater en dat soort dingen... ik heb al met al een beetje een zware ochtend gehad... en ineens tróf het me, om het zo maar te zeggen. Ik gooide een muntje op en ik dacht: waarom niet?’

Merlin leek verbijsterd door de wending die het gesprek nam. ‘Eh... het feest is eigenlijk wel voorbij, man. Bovendien denk ik dat je een beetje op leeftijd bent... als je begrijpt wat ik bedoel...’ Hier werd Merlin een beetje verlegen met de situatie; onder de *dakshiki* klopte het hart van een gewone aardige jongen die respect voor de ouderen was bijgebracht. ‘Ik bedoel,’ zei hij na een beladen zwijgen, ‘het gezelschap is een beetje jonger dan jij denk ik gewend bent. Een soort communeachtige scene.’

‘*But I was so much older then,*’ zong Archie ondeugend, een tien jaar oud liedje van Dylan aanhalend terwijl hij zijn hoofd om de deur stak, ‘*I’m younger than that now.*’

Merlin haalde een sigaret achter zijn oor vandaan, stak hem op en zei fronsend: ‘Hé, luister... ik kan niet gewoon maar iedereen binnenlaten, snap je? Ik bedoel, je kan de politie zijn of een of andere gek of...’

Maar iets in Archies gezicht – groot, onschuldig, vol blijde verwachting – herinnerde hem aan wat zijn vader, de predikant van Snarebrook, van wie hij vervreemd was, elke zondag vanaf zijn preekstoel te zeggen had over christelijke naastenliefde. ‘O, wat maakt het ook uit. Het is tenslotte nieuwjaarsdag, verdomme. Kom maar binnen.’

Archie liep langs Merlin heen en kwam in een lange gang, waar vier kamers met open deuren op uitkwamen, een trap die naar een andere verdieping leidde en een tuin helemaal aan het eind. De vloer was bedekt met rommel van elke aard – dierlijk, mineraal, plantaardig; een massa beddengoed, waaronder mensen lagen te slapen, strekte zich van de ene kant van de gang naar de andere uit, een rode zee die met tegenzin spleet bij elke stap die Archie zette. In de kamers, in bepaalde hoeken, was de overheveling te zien van lichaamssappen: kussen, borstvoeding, neuken, kotsen – alle dingen die volgens Archies zaterdagbijlage te vinden waren in een commune. Een ogenblik speelde hij met de gedachte het strijdperk te betreden, zichzelf te verliezen tussen de lichamen (hij had al die nieuwe tijd waar hij iets mee moest doen, massa's en massa's nieuwe tijd die door zijn vingers sijpelde), maar hij kwam tot de conclusie dat hij de voorkeur gaf aan een stevige borrel. Hij ging de confrontatie aan met de gang tot hij aan de andere kant van het huis was en stapte de kille tuin in, waar sommigen, nadat ze het hadden opgegeven om een plekje in het warme huis te vinden, gekozen hadden voor het koude gazon. Met een whisky-tonic in gedachten zocht hij zijn weg naar de picknicktafel, waar iets met de vorm en kleur van Jack Daniels was verschenen als een luchtspiegeling in een woestijn van lege wijnflessen.

'Mag ik, eh...?'

Twee zwarte kerels, een topless Chinees meisje en een blanke vrouw gekleed in een toga zaten op houten keukenstoelen rummy te spelen. Net toen Archie zijn hand uitstak naar de Jack Daniels, schudde de blanke vrouw haar hoofd en maakte het gebaar van een uitgedrukte sigaret.

'Een zee van tabak, ben ik bang, schat. Een of andere kwaadaardige klootzak heeft zijn peuk uitgemaakt in wat uiterst drinkbare whisky was. Daar staat nog wat sekt en andere onontkoombare troep.'

Archie glimlachte dankbaar voor de waarschuwing en het vriendelijke aanbod. Hij pakte een stoel en schonk zichzelf een groot glas Liebfraumilch in.

Vele drankjes later, en Archie kon zich geen tijd in zijn leven herinneren waarin hij Clive en Leo, Wan-Si en Petronia niet zeer persoonlijk had gekend. Met zijn rug naar hen toe en een stukje houtskool had hij elk rimpelig bobbeltje rond de tepels van Wan-Si kunnen weergeven en elke losse haar die in Petronia's gezicht viel wanneer ze sprak. Om elf uur hield hij zielsveel van hen en waren ze de kinderen die hij nooit had gehad. In ruil daarvoor vertelden ze hem dat hij in het bezit was van een unieke ziel voor een man van zijn leeftijd. Ze waren het er allemaal over eens dat er een intens positieve karmische energie in en rond Archie circuleerde, iets wat sterk genoeg was om een slager ertoe te brengen een autoraampje op het cruciale moment omlaag te duwen. En Archie bleek de eerste man van boven de veertig te zijn die ooit was uitgenodigd om bij de commune te komen; er bleek al enige tijd gesproken te worden over de behoefte aan een oudere seksuele aanwezigheid om een aantal van de wat avontuurlijker vrouwen te bevredigen. 'Geweldig,' zei Archie.

‘Fantastisch. Dat ben ik dan.’ Hij voelde zo’n hechte band met hen dat hij enigszins in de war raakte toen hun relatie rond het middaguur plotseling verzuurde: hij had last van een kater en zat tot aan zijn nek in een discussie over de Tweede Wereldoorlog, nota bene.

‘Ik weet niet eens hoe we hierop gekomen zijn,’ kreunde Wan-Si, die zich eindelijk wat meer had bedekt, net toen ze besloten hadden naar binnen te gaan, met Archies corduroy jasje over haar fijne schouders geslagen. ‘Laten we het daar niet over hebben. Ik ga liever naar bed dan dat ik het daarover heb.’

‘We hebben het erover, we hebben het erover,’ tierde Clive. ‘Dat is het hele probleem met zijn generatie. Ze denken dat ze de oorlog naar voren kunnen schuiven als een of ander...’

Archie was dankbaar toen Leo Clive in de rede viel en het gesprek naar een andere afleiding sleepte van het oorspronkelijke onderwerp, dat Archie te berde had gebracht (een of andere onverstandige opmerking zo’n drie kwartier eerder over militaire dienst en dat het zo goed was voor de karaktervorming van jonge mannen) en waar hij onmiddellijk spijt van had gekregen toen hij merkte dat hij om de haverklap gedwongen was zich te verdedigen. Eindelijk bevrijd van deze verplichting ging hij op de trap zitten, liet de ruzie boven verdergaan en legde zijn hoofd in zijn handen.

Zonde. Hij was graag lid van een commune geweest. Als hij de zaak slim had aangepakt, in plaats van een woordenwisseling te ontketenen, had hij misschien vrije liefde en blote borsten in overvloed gekregen, en misschien een stukje grond om zijn eigen groenten te verbouwen. Het had er een tijdje naar uitgezien (rond twee uur ’s middags, toen hij Wan-Si over zijn kindertijd vertelde) dat zijn nieuwe leven fantastisch zou zijn, dat hij van nu af aan altijd de juiste dingen op de juiste momenten zou zeggen en dat overal waar hij zou komen de mensen van hem zouden houden. *Mijn eigen schuld*, dacht Archie, piekerend over de pech, *het is helemaal mijn eigen schuld*, maar hij vroeg zich af of er niet een hoger patroon aan ten grondslag lag. Misschien zullen er altijd mannen zijn die de juiste dingen op de juiste momenten zeggen, die als Thespis precies op het juiste tijdstip in de geschiedenis naar voren stappen, en zullen er mannen zijn als Archie Jones, die er alleen maar zijn om de aantallen vol te maken. Of, erger nog, die hun grote doorbraak slechts krijgen om onmiddellijk nadat ze zijn opgekomen te sterven, midden op het toneel, voor iedereen zichtbaar.

Er zou nu een dikke streep onder de hele gebeurtenis worden getrokken, onder die hele betreuenswaardige dag, als er niet iets was gebeurd wat leidde tot de transformatie van Archie Jones, in elk opzicht waarin een man getransformeerd kan worden, en niet dankzij een bijzondere inspanning van zijn kant, maar door het volkomen willekeurige, onvoorziene treffen tussen de ene persoon en een andere. Er gebeurde iets bij toeval. Dat toeval was Clara Bowden.

Maar eerst een beschrijving: Clara Bowden was een schoonheid in elke zin behalve misschien, doordat ze zwart was, de klassieke. Clara Bowden was schitterend lang, zwart als ebbenhout en gebroken sabel, met haar gevlochten in een hoefijzer, dat omhoog wees wanneer ze zich gelukkig voelde en omlaag wanneer dat niet zo was. Op dit moment stond het omhoog. Of dit van betekenis was, is moeilijk te zeggen.

Ze had geen beha nodig – ze was onafhankelijk, zelfs van de zwaartekracht – en droeg een rood haltertruitje dat ophield onder haar buste, waaronder ze haar navel droeg (prachtig) en daaronder een zeer strakke gele broek. Aan het eind van dit alles bevonden zich een paar hoge hakken met bandjes van een lichtbruin suède en daarop kwam ze de trap af schrijden als een of ander visioen of, zoals het Archie toescheen toen hij zich omdraaide om haar op te nemen, als een steigerende volbloed.

Nu is het in films en dergelijke gebruikelijk, zo had Archie tenminste begrepen, dat de massa stilvalt wanneer iemand die zo opvallend is de trap af komt lopen. Hij had het nooit in het echt gezien. Maar het gebeurde met Clara Bowden. Ze liep in slowmotion de trap af, omringd door naglans en wazig licht. En ze was niet alleen het mooiste wat hij ooit had gezien, ze was ook de meest troostende vrouw die hij ooit had ontmoet. Haar schoonheid was geen scherpe, koude waar. Ze rook muf, vrouwelijk, als een stapeltje van je favoriete kleren. Hoewel ze fysiek ontregeld was – benen en armen spraken een enigszins afwijkend dialect van dat van haar centrale zenuwstelsel – kwam zelfs haar slungelige houding op Archie buitengewoon elegant over. Ze droeg haar seksualiteit met het gemak van een oudere vrouw en niet (zoals gold voor de meeste meisjes met wie Archie in het verleden iets had gehad) als een onhandig tasje, waarvan ze nooit wisten hoe ze het moesten dragen, waar ze het moesten hangen of wanneer ze het gewoon moesten neerleggen.

‘Kop op, jongen,’ zei ze in een zangerig Caribisch accent dat Archie herinnerde aan dat van Die Jamaicaanse Cricketer, ‘sdraks gebeurd ’d nog.’

‘Het is denk ik al gebeurd.’

Archie, die net een peuk uit zijn mond had laten vallen die toch al op eigen gelegenheid aan het opbranden was, zag hoe Clara er snel haar voet op zette. Ze liet hem een brede grijns zien, die haar mogelijk enige onvolmaaktheid onthulde. Een volledig ontbreken van tanden in haar bovenkaak.

‘Man... die zijn d’ruid geknawd,’ sliste ze bij het zien van zijn verbazing. ‘Maar ik denk bij mezelf: als ’d einde van de werewd komd, zaw de Heer ’d nied erg vinden aws ik geen danden heb.’ Ze lachte zachtjes.

‘Archie Jones,’ zei Archie, en hij bood haar een Marlboro aan.

‘Clara.’ Ze floot per ongeluk terwijl ze glimlachte en ze inhaleerde de rook. ‘Archie Jones, je zied er zo ongeveer nedzo uid aws ik me voew. Hebben Cwive en die mensen rare dingen degen je gezegd? Cwive, heb je zidden spewen med deze arme man.’

Clive bromde wat – de herinnering aan Archie was nagenoeg verdwenen onder

invloed van de wijn – en vervolgde zijn gesprek waarin hij Leo ervan beschuldigde het verschil niet te kennen tussen politieke en fysieke opoffering.

‘O, nee... niks ernstigs,’ ratelde Archie, hulpeloos bij de aanblik van haar prachtige gezicht. ‘Een beetje een meningsverschil, da’s alles. Clive en ik hebben een verschillende kijk op een paar dingen. Generatiekloof, neem ik aan.’

Clara gaf hem een klap op zijn hand. ‘Hou doch op! Zo oud ben je niet. Ik heb ze wew ouder gezien.’

‘Ik ben oud genoeg,’ zei Archie, en toen, gewoon omdat hij zin had het haar te vertellen: ‘Je zult het niet geloven, maar ik was bijna dood geweest vandaag.’

Clara trok een wenkbrauw op. ‘Je meend ’d. Nou, je bend in goed gezewschap. Daar wopen ’r hier een hele zoon van rond vanochdend. Wat een ráár feesd is did. Weed je,’ zei ze, terwijl ze met een lange hand over zijn kale plek streek, ‘je zied ’r heew behoerwijk goed uid voor iemand die zo dichd bij de poord van Sind Pedrus is geewesd. Wiw je wad goeie raad?’

Archie knikte heftig. Hij wilde altijd goede raad; hij was een groot voorstander van tweede meningen. Daarom ging hij nooit ergens heen zonder een muntje bij zich te hebben.

‘Ga naar huis. Ga swapen. De morgen maakd de werewd weer nieuw, ewke keer. Man... did weven is nied gemakkewijk!’

Hoezo huis? dacht Archie. Hij had zijn oude leven achter zich gelaten. Hij begaf zich op onbekend terrein.

‘Man...’ herhaalde Clara, terwijl ze hem een klopje op zijn rug gaf, ‘did weven is nied gemakkewijk!’

Ze liet weer een lang gefluit horen en een wat quasi-treurig lachje, en tenzij hij echt gek werd, zag Archie die blik die zei *kom hierheen*, dezelfde als die van Daria, doortrokken van een soort droefenis, teleurstelling, alsof ze niet veel andere mogelijkheden had. Clara was negentien. Archibald was zevenenveertig.

Zes weken later waren ze getrouwd.